

**Załącznik do konwencji: Regulamin dotyczący praw i zwyczajów wojny lądowej
(Regulamin haski z 1907 r.), Haga, 18 października 1907 r.**

Dział I

O wojujących.

Rozdział I

Określenie wojującego

Artykuł 1

Ustawy, prawa i obowiązki wojenne stosują się nie tylko do armii, lecz również do pospolitego ruszenia i oddziałów ochotniczych, o ile odpowiadają one warunkom następującym:

- 1) jeżeli mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
- 2) noszą stałą i dającą się rozpoznać z daleka odznakę wyróżniającą;
- 3) jawnie noszą broń;
- 4) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojennych.

W tych krajach, gdzie pospolite ruszenie lub oddziały ochotnicze stanowią armię lub wchodzą w jej skład, nazwa armii rozciąga się na nie.

Artykuł 2

Ludność terytorium niezajętego, która przy zbliżeniu się nieprzyjaciela dobrowolnie chwyta za broń, aby walczyć z wkraczającymi wojskami i nie miała czasu zorganizować się zgodnie z art. 1, będzie uważaną za stronę wojującą, jeżeli jawnie nosi broń i zachowuje prawa i zwyczaje wojenne.

Artykuł 3

Zbrojne siły stron wojujących mogą składać się z walczących i niewalczących. w razie zagarnięcia ich przez nieprzyjaciela zarówno tym, jak i tamtym przysługuje prawo być traktowanymi jak jeńcy wojenni.

Rozdział II

O jeńcach wojennych

Artykuł 4

Jeńcy wojenni zostają pod władzą Rządu nieprzyjacielskiego, lecz nie pod władzą osób lub oddziałów, które ich wzięły do niewoli. Powinni być traktowani w sposób humanitarny. Wszystko, co stanowi ich własność osobistą, z wyjątkiem broni, koni i papierów wojskowych, pozostaje ich własnością.

Artykuł 5

Jeńcy wojenni mogą być poddani internowaniu w mieście, fortecy, obozie lub jakimkolwiek innemu miejscu, pod warunkiem nie wydalania się poza pewne oznaczone granice; lecz zamknięcie ich może być zarządzone tylko jako niezbędny środek bezpieczeństwa i wyłącznie na czas trwania okoliczności, powodujących taki środek.

Artykuł 6

Państwo może używać jako pracowników jeńców wojennych, za wyjątkiem oficerów, odpowiednio do ich rangi i zdolności. Prace te nie powinny być nadmierne i nie będą w żadnym związku z działaniami wojennymi.

Jeńcom może być dozwolona praca na rachunek publicznych urzędów administracyjnych lub osób prywatnych, lub na rachunek własny.

Prace, wykonywane dla Państwa, opłacane są według taryf obowiązujących dla wojskowych armii narodowej, wykonujących te same prace, lub jeżeli tych taryf niema, to zgodnie z cenami, odpowiadającymi wykonywanej pracy.

O ile prace są wykonane dla innych urzędów lub dla osób prywatnych, warunki pracy winny być określone w porozumieniu z władzami wojskowymi.

Zapłata otrzymana przez jeńców, będzie służyła do ulżenia ich doli, a nadwyżka zostanie im doręczoną w chwili zwolnienia, za potrąceniem kosztów utrzymania.

Artykuł 7

Utrzymanie jeńców wojennych obciąża Rząd, w którego mocy się znajdują. W braku specjalnego porozumienia między stronami wojującymi jeńcy wojenni otrzymują pożywienie, pomieszczenie i ubranie w równej mierze jak wojska rządu, który wziął ich do niewoli.

Artykuł 8

Jeńcy wojenni podlegają ustawom, przepisom i rozkazom, obowiązującym w armii państwa, w którego mocy pozostają. Wszelkie nieposłuszeństwo upoważnia do stosowania względem ich niezbędnych zarządzeń przymusowych. Jeńcy zbiegli, którzy byliby ujęci, zanim zdolali połączyć się ze swą armią, albo zanim zdolali opuścić terytorium, zajęte przez armię, która ich wzięła do niewoli, podlegają karom dyscyplinarnym.

Jeńcy wojenni, którzy po udanej ucieczce znowu dostaną się do niewoli, nie podlegają żadnej karze za poprzednią ucieczkę.

Artykuł 9

Każdy jeńiec wojenny winien, jeśli będzie pytany w tym przedmiocie, wyjawić swe prawdziwe nazwisko i stopień, a w razie gdyby przekroczył ten przepis, narazi się na ograniczenie praw, które przyznane są jeńcom wojennym jego kategorii.

Artykuł 10

Jeńcy mogą być zwolnieni na słowo honoru, jeśli to dozwolone jest przez prawa ich kraju i w takim razie powinni, ręką za to swoim honorem osobistym, skrupulatnie wypełnić powzięte zobowiązania, zarówno w stosunku do własnego rządu, jak tego rządu, który ich wziął do niewoli. W tymże wypadku ich własny rząd obowiązany jest nie żądać i nie przyjmować od nich żadnych usług, sprzeciwiających się danemu słowu.

Artykuł 11

Jeniec wojenny nie może być zmuszony do zwolnienia się na słowo honoru, również rząd nieprzyjacielski nie jest zmuszony przychylić się do prośby jeńca o zwolnienie go na słowo honoru.

Artykuł 12

Każdy jeńiec wojenny zwolniony na słowo honoru i znowu wzięty do niewoli z bronią w rękę, zwróconą przeciwko rządowi, względem którego zobowiązał się słowem honoru, lub przeciwko sprzymierzeńcom tegoż rządu, traci prawa, przysługujące jeńcom wojennym i może być stawiony przed sąd.

Artykuł 13

Osoby towarzyszące armii, lecz nie należące do jej właściwego składu: jako to: korespondenci i reporterzy gazet, markieranci i dostawcy, w razie jeżeli będą pochwyteni przez nieprzyjaciela i jeżeli ten ostatni uważa za wskazane zatrzymać ich, mają prawo do traktowania ich jak jeńców wojennych pod warunkiem, że będą zaopatrzeni w legitymację od władzy wojskowej tej armii, której towarzyszyły.

Artykuł 14

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych w każdym z państw wojujących, jak również w państwach neutralnych, o ile przyjęły one na swe terytorium, utworzone jest biuro informacyjne o jeńcach wojennych. Biuro to, mają na celu udzielanie odpowiedzi na wszystkie zapytania, dotyczące jeńców, otrzymuje od rozmaitych kompetentnych urzędów wszystkie wskazówki, dotyczące internowania i translokowania, zwalnia na słowo honoru, wymiany, ucieczki, wstąpienia do szpitala i zgonu, tudzież wszelkie inne informacje, niezbędne do ułożenia i trzymania dla ewidencji kartki imiennej dla każdego jeńca. Biuro winno wpisywać do tej karki numer, imię i nazwisko, wiek, miejsce pochodzenia, rangę, oddział wojskowy, rany, dzień i miejsce wzięcia do niewoli, internowania, otrzymania ran oraz śmierci, jako też wszelkie uwagi szczególne. Kartka imienna przekazuje się po zawarciu pokoju rządowi przeciwnej strony wojującej.

Biuro informacyjne obowiązane jest również zbierać i gromadzić w jedno miejsce wszystkie przedmioty, służące do osobistego użytku, walory, listy i. t. p., które będą znalezione na polu bitwy, lub pozostaną po jeńcach, zwolnionych na słowo honoru, wymienionych, albo zmarłych w szpitalach i lazaretach polowych, i przesyłać je zainteresowanym.

Artykuł 15

Towarzystwa niesienia pomocy jeńcom, należycie związane zgodnie z prawami ich kraju i mające za zadanie pośrednictwo w sprawach dobroczynności, otrzymują od stron wojujących dla siebie oraz dla swych agentów, należycie akredytowanych, wszelkie ułatwienia dla spełnienia swoich czynności filantropijnych w granicach, wskazanych przez konieczności wojenne i regulamin administracyjny. Delegaci tych towarzystw dopuszczeni będą do rozdawania zapomóg w punktach internowania jeńców, jak również na etapach, gdzie przebywają jeńcy, wracający do ojczyzny, za okazaniem zezwolenia imiennego, wydanego przez władzę wojenną oraz zobowiązania na piśmie, że poddadzą się wszelkim zarządzeniom policyjnym co do zachowania porządku i bezpieczeństwa, przepisanych przez tę władzę.

Artykuł 16

Biura informacyjne zwolnione są od opłaty transportowej. Listy, przekazy, sumy pieniężne, jak również przesyłki pocztowe, przeznaczone dla jeńców lub przez nich wysyłane, są zwolnione od wszelkich opłat pocztowych, zarówno w krajach wysyłania i przeznaczenia, jak w krajach tranzytowych.

Ofiary i zapomogi w naturze, przesyłane dla jeńców wojennych, są zwolnione od wszelkich opłat wejściowych i innych, jak również od opłat przewozowych na kolejach, zarządzanych przez państwo.

Artykuł 17

Oficerowie jeńcy wojenni otrzymują pobory, do których mają prawo oficerowie tejże rangi w państwie, w którym są zatrzymani, pod warunkiem spłaty przez ich rząd.

Artykuł 18

Jeńcom zapewnia się zupełną wolność wykonywania praktyk ich religii oraz uczęszczania na nabożeństwa swego wyznania jedynie pod warunkiem zachowania przepisów porządkowych i policyjnych, ustanowionych przez władze wojenne.

Artykuł 19

Testamenty jeńców przyjmuje się do przechowania i sporządzają się na tychże zasadach, co i testamenty wojskowych armii krajowej.

Te same przepisy obowiązują co do poświadczeń zgonu, jak również co do grzebania jeńców, z uwzględnieniem ich rangi i tytułu.

Artykuł 20

Po zawarciu pokoju, odesłanie jeńców do ojczyzny dokonane być winno w możliwie krótkim czasie.

Rozdział III

O chorych i rannych

Artykuł 21

Obowiązki stron wojujących, dotyczące opieki nad chorymi i rannymi, określa konwencja genewska¹.

¹ Mowa to o konwencji genewskiej o ochronie rannych i chorych w wojnie lądowej z 6 lipca 1906 r., zastąpionej, później konwencją genewską z 27 lipca 1929 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, obecnie konwencją genewską z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych

Dział II
O krokach nieprzyjacielskich
Rozdział I

O sposobach szkodzenia nieprzyjacielowi, o oblężeniach i bombardowaniach.

Artykuł 22

Strony wojujące nie mają nieograniczonego prawa wyboru środków szkodzenia nieprzyjacielowi.

Artykuł 23

Oprócz zakazów, ustanowionych przez specjalne konwencje, zabrania się mianowicie:

- a) używać trucizny lub broni zatrutej;
- b) zabijać albo ranić zdradziecko osoby, należące do ludności lub do wojsk nieprzyjaciela;
- c) zabijać lub zadawać rany nieprzyjacielowi, który złożył broń i, nie mając już środków obrony, zdał się na łaskę;
- d) oświadczać, że nikomu nie będzie darowane życie;
- e) używać broni, pocisków lub środków, mogących zadać zbyteczne cierpienia;
- f) bezprawnie używać flagi parlamentarnej, narodowej, oznak wojskowych i uniformów nieprzyjaciela, jak również oznak odróżniających, ustanowionych przez konwencję genewską;
- g) niszczyć lub zagarniać własność nieprzyjaciela, oprócz wypadków, gdy takiego zniszczenia lub zagarnięcia wymaga konieczność wojenna;
- h) ogłaszać za wygasłe, zawieszane lub nie podpadające osądzeniu prawa i roszczenia obywateli strony przeciwnej.

Zabrania się również stronom wojującym zmuszać poddanych strony przeciwnej do uczestnictwa w działaniach wojennych, skierowanych przeciwko ich krajowi, nawet w tych razach, gdy pozostawali oni w służbie tejże strony wojującej przed rozpoczęciem wojny.

Artykuł 24

Fortele wojenne i używanie sposobów, niezbędnych do otrzymania wiadomości o nieprzyjacielu i o terenie uważa się za dozwolone.

Artykuł 25

Wzbronione jest atakowanie lub bombardowanie w jaki bądź sposób bezbronnych wsi, domów mieszkalnych i budowli.

Artykuł 26

Dowódca wojsk napadających zanim przystąpi do bombardowania, za wyjątkiem wypadków szturm, powinien uczynić wszystko, co jest w jego mocy, aby uprzedzić o tym władze.

Artykuł 27

Podczas oblężeń i bombardowań należy zastosować wszelkie niezbędne środki, ażeby w miarę możliwości oszczędzone zostały świątynie, gmachy, służące celom nauki, sztuki i dobroczynności, pomniki historyczne, szpitale oraz miejsca, gdzie zgromadzeni są chorzy i ranni, pod warunkiem, ażeby te gmachy i miejsca nie służyły jednocześnie celom wojennym.

Obowiązkiem oblężonych jest oznaczyć te gmachy i miejsca za pomocą specjalnych widocznych znaków, które będą notyfikowane oblegającym.

Artykuł 28

Zabrania się wydawania na łup miast lub miejsc nawet zdobytych szturmem.

Rozdział II
O szpiegach
Artykuł 29

Za szpiega może być uważana tylko taka osoba, która, działając potajemnie lub pod fałszywymi pozorami, zbiera lub stara się zbierać wiadomości w obrębie działań jednej ze stron wojujących z zamiarem zakomunikowania ich stronie przeciwnej.

A więc nie są uważani za szpiegów wojskowi, którzy bez przebrania przedostali się dla zbierania wiadomości do strefy działań armii nieprzyjacielskiej.

Również nie będą uważani za szpiegów ci wojskowi i niewojskowi, którzy jawnie wykonują swoje zadania, którym zlecone jest oddanie depeesz, przeznaczonych do ich własnej lub nieprzyjacielskiej armii.

Do tejże kategorii należą również osoby, które posyłane są balonem dla przewiezienia depeesz lub w ogóle dla utrzymania komunikacji między różnymi częściami lub terytorium.

Artykuł 30

Szpieg pojmany na gorącym uczynku nie może być ukarany bez uprzedniego sądu.

Artykuł 31

Szpieg, który wrócił do armii, do której należy, i wzięty następnie do niewoli przez nieprzyjaciela, jest traktowany jako jeńiec wojenny i nie ponosi odpowiedzialności za swoje poprzednie czynności szpiegowskie.

Rozdział III
O parlamentarzystach

Artykuł 32

Za parlamentarza uważa się osobę, upoważnioną przez jedną ze stron wojujących do wszczęcia rokowań z drugą i przybywającą z białą flagą. Zarówno sam parlamentarz, jak i towarzyszący mu trębacz lub dobosz, oraz osoba, niosąca flagę i tłumacz, korzystają z przywileju nietykalności.

Artykuł 33

Dowódca, do którego wysłany został parlamentarz, nie jest obowiązany przyjąć go we wszystkich okolicznościach. Może on powziąć wszelkie zarządzenia aby przeszkodzić parlamentarzowi do wykorzystania swej misji w celu zebrania wiadomości.

Ma on prawo w razie nadużycia zatrzymać czasowo parlamentarza.

Artykuł 34

Parlamentarz traci przywilej nietykalności, jeżeli zostanie mu dowiedzione w sposób konkretny i niezbity, że skorzystał ze swego położenia uprzywilejowanego, aby spowodować lub popełnić czyn zradziecki.

Rozdział IV
O kapitulacjach

Artykuł 35

W kapitulacjach, zdecydowanych między układającymi się stronami, należy brać pod uwagę przepisy o honorze wojskowym. Zawarte kapitulacje mają być ściśle przestrzegane przez obie strony.

Rozdział V
O zawieszeniu broni

Artykuł 36

Zawieszenie broni wstrzymuje działania wojenne za wzajemną umową stron wojujących. Jeżeli czas trwania zawieszenia broni nie jest ustalony, strony wojujące mogą w każdej chwili wznowić operacje wojenne pod tym wszakże warunkiem, ażeby nieprzyjaciel był o tym w czasie umówionym uprzedzony, zgodnie z warunkami zawieszenia broni.

Artykuł 37

Zawieszenie broni może być ogólne lub miejscowe. Pierwsze wstrzymuje wszędzie działania wojenne stron wojujących, drugie tylko pomiędzy niektórymi częściami armii wojujących, oraz na określonej przestrzeni.

Artykuł 38

Zawieszenie broni winno być notyfikowane oficjalnie i we właściwym terenie władzom kompetentnym i wojskom. Działania wojenne będą zawieszane niezwłocznie po notyfikacji zawieszenia broni, albo w terminie ustalonym.

Artykuł 39

Od umawiających się stron zależy określenie w klauzulach umowy o zawieszeniu broni stosunków, jakie mogłyby zajść na terenie wojennym względem ludności między stronami.

Artykuł 40

Wszelkie poważne naruszenie zawieszenia broni przez jedną ze stron daje prawo drugiej do wymówienia tegoż zawieszenia, a nawet w nagłym wypadku do niezwłocznego wznowienia działań wojennych.

Artykuł 41

Naruszenie klauzul zawieszenia broni przez osoby pojedyncze, działające z własnej inicjatywy, daje tylko prawo do żądania, ażeby winni byli ukarani oraz aby poniesione straty, o ile zaszyły, zostały wynagrodzone.

Dział III

O władzy wojennej na terytorium państwa nieprzyjacielskiego

Artykuł 42

Terytorium uważa się za okupowane, jeżeli faktycznie znajduje się pod władzą armii nieprzyjacielskiej. Okupacja rozciąga się jedynie na te terytoria, gdzie ta władza jest ustanowiona i gdzie może być wykonywana.

Artykuł 43

Z chwilą faktycznego przejścia władzy z rąk rządu legalnego do rąk okupanta, tenże poweźmie wszystkie będące w jego mocy środki, celem przywrócenia i zapewnienia, o ile to jest możliwe, porządku i życia społecznego, przestrzegając, z wyjątkiem bezwzględnych przeszkód, prawa obowiązujące w tym kraju.

Artykuł 44

Zabrania się stronie wojującej przymuszania ludności terytoriów okupowanych do udzielenia wiadomości o armii przeciwnej stronie wojującej, albo o jej środkach obrony.

Artykuł 45

Zabrania się przymuszania ludności terytoriów okupowanych do przysięgania na wierność państwu nieprzyjacielskiemu.

Artykuł 46

Honor i prawa rodzinne, życie jednostek i własność prywatna, jak również przekonania religijne i wykonywanie obrządków religijnych, winny być uszanowane.

Własność prywatna nie podlega konfiskacie.

Artykuł 47

Rabunek jest formalnie zakazany.

Artykuł 48

Jeżeli nieprzyjaciel pobiera na terytorium okupowanym ustanowione na rzecz państwa podatki, opłaty i rogatek, winien to uczynić w miarę możliwości zgodnie z obowiązującymi przepisami o opodatkowaniu i repartycji opłat, przy czym wynika dlań stąd obowiązek pokrycia kosztów administracji danego terytorium w mierze, w jakiej do tego obowiązany był rząd legalny.

Artykuł 49

Jeżeli oprócz podatków, wymienionych w artykule poprzednim, okupant pobiera inne daniny pieniężne na terytorium okupowanym to przeznaczeniem ich będą mogły być jedynie potrzeby armii lub administracji tego terytorium

Artykuł 50

Żadna zbiorowa kara pieniężna lub inna nie może być nałożoną na ludność za postępkami jednostek, za które nie można jej czynić solidarnie odpowiedzialną.

Artykuł 51

Żadna kontrybucja nie powinna być pobierana inaczej, jak na zasadzie rozkazu na piśmie i pod odpowiedzialnością naczelnego generała.

Pobór taki powinien odbywać się możliwie zgodnie z przepisami opodatkowania i repartycji podatków obowiązujących.

Za opłatę każdego podatku wydane będzie płatnikom odpowiednie pokwitowanie.

Artykuł 52

Rekwizycje w naturze oraz usługi mogą być wymagane od gmin i mieszkańców jedynie dla armii okupacyjnej. Będą one zastosowane do środków kraju i będą tego rodzaju, żeby nie pociągały za sobą dla ludności obowiązku uczestniczenia w działaniach wojennych przeciwko własnej ojczyźnie. Te rekwizycje i te usługi mogą być żądane jedynie na zasadzie upoważnienia dowódcy w okupowanej miejscowości.

Świadczenia w naturze będą o ile możliwości opłacane w gotówce, w przeciwnym razie stwierdzone być winny przez pokwitowanie, a opłata sum należnych winna być wykonaną w możliwie krótkim czasie.

Artykuł 53

Armia, zajmująca daną miejscowość, może rekwirować tylko gotówkę, fundusze i obligi dłużne (papiery wartościowe), stanowiące własność państwową oraz składy broni, środki transportowe, magazyny i zapasy zaprowiantowania i w ogóle wszelki ruchomy majątek państwa, mogący służyć do celów wojennych.

Wszystkie środki, stosowane na lądzie, morzu i w powietrzu celem przenoszenia wiadomości, przewożenia osób i rzeczy poza wypadkami, podpadającymi pod prawo morskie, składy broni i w ogóle wszelki rodzaj amunicji wojennej, mogą być zarekwirowane nawet gdy stanowią własność osób prywatnych, ale podlegają zwrotowi, odszkodowania zaś uregulowane będą po zawarciu pokoju.

Artykuł 54

Kable podwodne, łączące terytorium zajęte z terytorium neutralnym, mogą być rekwirowane i niszczone jedynie tylko w wypadku bezwzględnej konieczności. Podlegają one również zwrotowi, a odszkodowanie uregulowane będzie po zawarciu pokoju.

Artykuł 55

Państwo okupujące uważać się będzie jedynie za administratora i użytkownika gmachów publicznych, nieruchomości, lasów i rolnych gospodarstw, należących do państwa nieprzyjacielskiego, a znajdujących się w kraju okupowanym. Państwo to powinno ochraniać wartość tych majątków i rządzić nimi zgodnie z zasadami użytkowania.

Artykuł 56.

Własność gmin, instytucji kościelnych, dobroczynnych, wychowawczych oraz instytucji sztuk pięknych i naukowych, chociażby należących do państwa, będą traktowane jak własność prywatna.

Wszelkie zajęcie, zniszczenie lub rozmyślna profanacja instytucji tego rodzaju, pomników historycznych, dzieł sztuki i nauki, są zabronione i winny być karane.